

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ОДЕСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ЕКОНОМІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ**

Кафедра міжнародних економічних відносин

РЕФЕРАТ
кваліфікаційної роботи
на здобуття освітнього ступеня магістра
зі спеціальності 292 Міжнародні економічні відносини
за освітньо-професійною програмою
«Міжнародні економічні відносини»

на тему: : **«УДОСКОНАЛЕННЯ ЗОВНІШНЬОТОРГОВЕЛЬНОЇ
ДІЯЛЬНОСТІ ПІДПРИЄМСТВА В ГАЛУЗІ ХАРЧОВОЇ ПРОМИСЛОВОСТІ
(НА ПРИКЛАДІ ПРАТ ВО «ОДЕСЬКИЙ КОНСЕРВНИЙ ЗАВОД»)»**

Виконавець:

студент ФМЕ, 64 групи

Шильберг Герман Валерійович

(прізвище, ім'я, по батькові)

_____
/підпис/

Науковий керівник:

д.е.н., професор кафедри МЕВ

Козак Юрій Георгійович

(прізвище, ім'я, по батькові)

_____
/підпис/

ОДЕСА – 2020

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ.

Актуальність теми. В умовах загострення продовольчої проблеми особливого науково-теоретичного і практичного значення набувають дослідження розвитку галузі харчової промисловості на світовому та національному рівнях. Важливою складовою галузі харчової промисловості є галузь плодовоовочевої консервної продукції.

Наразі підприємства галузі харчової промисловості України мають всі можливості для успішного реагування на глобальні виклики та інтеграцію у світовий торговельний простір, що зумовлено не тільки наявністю природних ресурсів, вигідним географічним положенням, а й високим ступенем розвитку продовольчого сектора. Харчова промисловість – динамічна галузь, яка забезпечує потреби у продовольстві для внутрішнього ринку, має значну частку в структурі промисловості (21,0% у 2019 р.), сприяє формуванню експортного потенціалу країни (23,1% промислового експорту) та є найбільш привабливою для іноземних інвестицій (26,1% від загального обсягу прямих інвестицій у промисловість України) [24].

Водночас, поряд із значним потенціалом галузі та перспективами подальших ринкових трансформацій, слід підкреслити, що нині її ресурсна, технологічна, організаційно-управлінська, маркетингова складові значно відстають від рівня аналогів економічно розвинутих країн. Відсутність достатнього досвіду господарювання та регуляцій у ринкових умовах, своєрідність набутого досвіду в умовах пострадянського ринку, застарілі чи недостатньо функціональні матеріально-технічна, технологічна база, комунікації та інфраструктура ринку вимагають вирішення низки управлінських питань щодо удосконалення зовнішньоторговельної діяльності підприємств в галузі харчової промисловості. Тому актуальність теми кваліфікаційної роботи магістра не визиває сумнівів.

Мета і завдання кваліфікаційної роботи. Головною метою дослідження є зовнішньоторговельна діяльність ПрАТ ВО «Одеський консервний завод» та розробка шляхів її удосконалення.

Для реалізації поставленої мети потрібно вирішити наступні завдання:

- дослідити економічну сутність поняття зовнішньоторговельна діяльність підприємства та її особливості для підприємства галузі харчової промисловості;
- систематизувати основні чинники, що впливають на зовнішньоторговельну діяльність підприємств в галузі харчової промисловості;
- узагальнити методи та підходи до оцінювання зовнішньоторговельної діяльності підприємств на ринку харчової промисловості;
- проаналізувати сучасний стан та динаміку зовнішньоторговельної діяльності підприємства ПрАТ ВО «Одеський консервний завод»;

- оцінити показники ефективності зовнішньоторговельної діяльності ПрАТ ВО «Одеський консервний завод»;
- здійснити SWOT-аналіз підприємства ПрАТ ВО «Одеський консервний завод»;
- запропонувати пріоритетні напрями диверсифікації виробництва ПрАТ ВО «Одеський консервний завод»;
- удосконалити процес прийняття управлінських рішень у системі зовнішньоторговельної діяльності ПрАТ ВО «Одеський консервний завод»;
- запропонувати напрями удосконалення зовнішньоторговельної діяльності ПрАТ ВО «Одеський консервний завод» за рахунок інноваційної складової.

Об'єктом дослідження є зовнішньоторговельна діяльність ПрАТ ВО «Одеський консервний завод» та шляхи її удосконалення.

Предметом дослідження виступають теоретико-методологічні та організаційно-економічні рішення щодо удосконалення зовнішньоторговельної діяльності підприємства в галузі харчової промисловості.

Методи дослідження. У процесі наукового дослідження застосовувалися загальнонаукові та спеціальні методи наукового пізнання. При теоретико-методологічному аналізі зовнішньоторговельної діяльності підприємства із загальнонаукових методів застосовано аналіз та синтез, індукцію та дедукцію, абстрактно-логічний метод, метод узагальнення та класифікації, методи математичної статистики. До спеціальних методів використовувався метод економічного аналізу (в процесі аналізу динаміки зовнішньоторговельної діяльності ПрАТ ВО «Одеський консервний завод»), графічний (для наочного схематичного зображення результатів дослідження) та табличний методи (подання результатів зведення та групування аналітичних даних зовнішньої торгівлі ПрАТ ВО «Одеський консервний завод»).

Інформаційна база дослідження. Для написання кваліфікаційної роботи магістра використовувалися такі джерела інформація як: наукові праці українських та зарубіжних вчених-економістів, серед яких особливо доцільно виокремити: Квашу С.М., Кропа П.Б., Іванченкова В. С., Бондареву Т.І., Безрукову Т.Л., Адамів М. Є., Ковалевську А.В., Кузнецову І. О., Лапшина В.І., Кузніченко В.М., Маталка С. М., Мельник О.Г., Міхеєву О.Г., Мозгову Г. В., Петухова О.М., Погребняк А.Ю. та інших. Інформаційно-довідковою базою є нормативно-правові акти України, матеріали наукових конференцій, звіти зарубіжних компаній, аналітичні та статистичні матеріали ПрАТ ВО «Одеський консервний завод», а також електронні ресурси.

Публікації та апробація результатів дослідження. За результатами виконання кваліфікаційної роботи опублікована наступна наукова стаття:

Шильберг Г. В. Методи аналізу ефективності зовнішньоторговельної діяльності підприємств в галузі харчової промисловості / Наукові економічні дослідження:

актуальні питання та інноваційні аспекти: матеріали Міжнародної науково-практичної конференції (м. Дніпро, 24 жовтня 2020 р.). – Дніпро: НО «Перспектива». - 2020. – стр. 21-26.

Структура роботи: кваліфікаційна робота магістра складається зі вступу, трьох розділів, висновків та списку використаних джерел. Загальний обсяг роботи становить 99 сторінок. Робота містить 23 таблиці та 14 рисунків.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ РОБОТИ

У першому розділі **«Теоретико-методологічні основи дослідження зовнішньоторговельної діяльності підприємства харчової промисловості»** розглянуто сутність поняття зовнішньоторговельна діяльність, чинники, що впливають на зовнішньоторговельну діяльність підприємств в галузі харчової промисловості, регулювання зовнішньоторговельної діяльності підприємств та методи оцінки зовнішньоторговельної діяльності підприємств на ринку харчової промисловості.

У другому розділі **«Аналіз зовнішньоторговельної діяльності ПрАТ ВО «Одеський консервний завод» на ринку товарів харчової промисловості»** надано загальну організаційно-економічну характеристику ПрАТ ВО «Одеський консервний завод» як суб'єкту зовнішньоторговельної діяльності, проаналізовано чинники, що впливають на зовнішньоторговельну діяльність ПрАТ ВО «Одеський консервний завод» та проведено SWOT-аналіз підприємства. Також проаналізовані показники зовнішньоторговельної діяльності ПрАТ ВО «Одеський консервний завод».

У третьому розділі **«Удосконалення зовнішньоторговельної діяльності ПрАТ ВО «Одеський консервний завод» на ринку товарів харчової промисловості»** розглянуто пріоритетні напрямки удосконалення зовнішньоторговельної діяльності ПрАТ ВО «Одеський консервний завод», зокрема, запропоновано удосконалення управлінських рішень в системі зовнішньоторговельної діяльності шляхом створення відділу маркетингу та відділу зовнішньоторговельної діяльності та проаналізовано використання стратегія диверсифікації виробництва, шляхом впровадження виробництва нової продукції та використання нової технологій пакування. Також визначено шляхи удосконалення зовнішньоторговельної діяльності ПрАТ ВО «Одеський консервний завод» за рахунок інноваційної складової.

ВИСНОВКИ:

На підставі дослідження, проведеного в кваліфікаційній роботі магістра, було систематизовано підходи до визначення сутності поняття «зовнішньоекономічна діяльність підприємства». В роботі було охарактеризовано основні типи зовнішньоторговельної діяльності підприємства. Було проаналізовано внутрішні фактори впливу на розвиток зовнішньоторговельної діяльності підприємств та зовнішні фактори макро- та мікросередовище.

В роботі було зазначено специфіку зовнішньоторговельної діяльності підприємств галузі харчової промисловості, а саме, що харчова промисловість є однією з провідних галузей промисловості України. Вітчизняний харчопром забезпечує понад 8% ВВП країни. Виробництвом їжі займаються 5,5 тис. підприємств різної величини, на яких працює понад 350 тис. осіб.

У 2019 році, експорт харчових продуктів з України склав 3220,4 млн. дол. США, що дорівнює 6,4% загального експорту з України, а імпорту продукції - 2616,6 млн. дол., або 4,3% від загального імпорту України.

Також в роботі була відображена товарна структура експорту та імпорту продукції харчової промисловості у 2019 році.

Було проаналізовано вплив на розвиток підприємств у галузі харчової промисловості певних обмежень, які існують на рівні підприємств та які пов'язані з бізнес-середовищем, а також й ринкові обмеження.

В першому розділі кваліфікаційної роботи магістра було зазначено, що метою державного регулювання є забезпечення розширення виробництва конкурентоспроможних видів вітчизняної продукції харчової промисловості, зміцнення експортного потенціалу та підвищення ефективності зовнішньоторговельної діяльності підприємств галузі. Також були визначені складові механізму державного регулювання зовнішньоторговельної діяльності підприємств в галузі харчової промисловості.

Були узагальнені показники для оцінки ефективності зовнішньоторговельної діяльності підприємства на ринку харчової промисловості та визначені показники ефективності експорту та імпорту підприємства. Також для оцінки зовнішньоторговельної діяльності підприємств на ринку харчової промисловості було проаналізовано метод ABC аналізу та XYZ-аналізу.

За результатами аналізу зовнішньоторговельної діяльності ПрАТ ВО «Одеський консервний завод» було визначено, що наразі більша частка продукції реалізується на внутрішньому ринку, на експорт йде тільки 12,3% від загального обсягу виробництва. Імпортової діяльності підприємство не веде, оскільки уся сировину, необхідну для виробництва, тару й упаковку виробляє самостійно.

Також була проаналізована динаміка експорту підприємства та зазначено, що за досліджуваний період негативна динаміка спостерігалася в 2017 р., у 2019 темпи зростання обсягів експорту є позитивними.

У 2019 році найбільшими імпортерами продукції заводу є Румунія - 12,08% від загального обсягу експорту та Грузія – 9,74%. Головними експортними товарами підприємства є сік томатний з сіллю та яблучний сік з мякоттю; їхня питома вага в загальному обсязі експорту підприємства склала 10%.

Також в роботі було проаналізовано фінансовий стан ПрАТ ВО «Одеський консервний завод» та визначено, чистий дохід від реалізації продукції зріс на 6,26% порівняно з 2018 р. Але спостерігається зростання і собівартості продукції на 4,68%. Також зростають й інші операційні доходи – на 40,8%. Особливу увагу слід звернути на зростання фінансового результату від операційної діяльності – порівняно з 2018 р. у 2019 р. він зріс на 3443,43%. Якщо у 2018 році підприємство мало збиток в розмірі 3320 тис. грн., то у 2019 році ПрАТ ВО «Одеський консервний завод» демонструє чистий прибуток у розмірі 413 тис. грн. В цілому, можна зазначити, що 2019 рік для підприємства був фінансово успішним.

В роботі було складено матрицю конкурентного профілю та матрицю SWOT – аналізу ПрАТ ВО «Одеський консервний завод». Також була надана характеристика основним факторам, що негативно впливають на зовнішньоторговельну діяльність ПрАТ ВО «Одеський консервний завод».

Також було проаналізовано показники ефективності експорту та зроблено висновки, що експорт на підприємстві ПрАТ ВО «Одеський консервний завод» є ефективним, адже він більше 1 та становить 1,59 на 2019 р. Тобто порівняно з 2018 р. коефіцієнт експорту збільшився на 0,13. Було оцінено ефективність товарної структури експорту підприємства за методом ABC та XYZ – аналізу.

В кваліфікаційній роботі магістра було запропоновано оптимізувати управлінську ланку підприємства шляхом створення департаменту зі зовнішньоекономічної діяльності та маркетингу та була надана характеристика функціональних обов'язків директора департаменту зі зовнішньоекономічної діяльності та маркетингу ПрАТ ВО «Одеський консервний завод».

В роботі було визначено, що прийняття управлінських рішень в зовнішньоторговельній діяльності ПрАТ ВО «Одеський консервний завод» повинно базуватися на постійному об'єктивному дослідженні існуючих та прогнозних станів зовнішнього середовища та внутрішніх можливостей підприємства протидіяти виникненню зовнішніх загроз. Перша задача може бути вирішена шляхом проведення моніторингу, друга – шляхом впровадження контролінгу.

В якості чинника удосконалення зовнішньоторговельної діяльності ПрАТ ВО «Одеський консервний завод» було запропоновано реалізацію стратегії диверсифікації виробництва, а саме впровадження нового виду продукції

«Буряковий сік», виробництва з відходів буряку харчових барвників для сухих плодово-ягідних киселів, безалкогольних напоїв, карамелі, тортів, тістечок та ін., впровадження нового виду фасування продукції

В роботі було визначено, що ПрАТ ВО «Одеський консервний завод» зможе отримувати прибуток у розмірі 20 тис. грн. при виробництві кожної 1 тис. л. бурякового соку. Більше того, саме овочеві соки наразі є затребуваним продуктом у країнах Європи. На нашу думку, цей вид продукції можна й розпочати експортувати на ринки країн ЄС. Строк окупності виробництва харчових барвників з відходів буряку складатиме 3,3 місяці.

Також було розраховано, що якщо виготовити 9595,5 тис. шт. Ікри «Літньої» з кабачків, а 50% перевести у дой-пакування, то додатковий прибуток може скласти: $0,6 \times 9595\ 000 \times 0,5 = 2878650$ (грн.), в цьому випадку строк окупності займе менше 1 місяця.

В роботі було визначено перспективний ринок для експорту - ринок Канади та зроблено рейтингування перспективних товарних позицій продукції харчової промисловості для розвитку експорту в Канаду. Було проаналізовано, що ПрАТ ВО «Одеський консервний завод» слід зосередити свою увагу на збільшенні виробництва консервованих томатів, овочів та фруктових та овочевих соків та подальшому експорту в Канаду. Так, консервовані помідори мають загальний бал 2,03, консервовані овочі – 1,78 та соки – 1,42.

Також були розроблені стратегічні орієнтири інноваційного розвитку ПрАТ ВО «Одеський консервний завод», визначені види інноваційних продуктів з визначенням їх властивостей та зазначені можливі зовнішні ринки збуту продукції.

В роботі було надано три сценарії розвитку підприємства галузі харчової промисловості, що призводить до зростання конкурентоспроможності на зовнішніх ринках, однак реалізація цих сценаріїв не можлива без державної фінансової підтримки.

АНОТАЦІЯ

Шильберг Герман Валерійович, кваліфікаційна робота на здобуття освітнього ступеня магістра зі спеціальності 292 «Міжнародні економічні відносини» за магістерською програмою «Міжнародні економічні відносини»
Одеський національний економічний університет
м. Одеса, 2020 рік

Кваліфікаційна робота магістра складається з трьох розділів. Об'єктом дослідження є зовнішньоторговельна діяльність ПрАТ ВО «Одеський консервний завод» та шляхи її удосконалення.

У роботі розглядаються теоретико-методологічні основи дослідження зовнішньоторговельної діяльності підприємств в галузі харчової промисловості.

Систематизовано методи та підходи до оцінки зовнішньоторговельної діяльності підприємств на ринку харчової промисловості.

Проаналізовано показники стану та динаміки зовнішньоторговельної діяльності ПрАТ ВО «Одеський консервний завод». Розглянуто чинники, що впливають на зовнішньоторговельну діяльність ПрАТ ВО «Одеський консервний завод». Проведено SWOT-аналіз ПрАТ ВО «Одеський консервний завод». Проаналізовані показники ефективності зовнішньоторговельної діяльності ПрАТ ВО «Одеський консервний завод».

Запропоновано напрями удосконалення зовнішньоторговельної діяльності ПрАТ ВО «Одеський консервний завод» шляхом оптимізації системи управлінських рішень на підприємстві, а також за рахунок диверсифікації виробництва та пошуку нових ринків збуту. Розглянуто удосконалення зовнішньоторговельної діяльності ПрАТ ВО «Одеський консервний завод» за рахунок інноваційної складової.

Ключові слова: зовнішньоторговельна діяльність, галузь харчової промисловості, плодоовочева консервна галузь, ABC-аналіз, ефективність експорту, матриця конкурентного профілю, оптимізація організаційної структури підприємства, інновації в галузі харчової промисловості.

ANNOTATION

Shylberh Herman, qualification work for a master's degree in 292 "International Economic Relations"
in the master's program "International Economic Relations"
Odessa National Economic University
Odessa, 2020

The master's qualification work consists of three sections. The object of the study is the foreign trade activity of PJSC "Productive association "Odessa canning factory" and ways to improve it.

The paper considers the theoretical and methodological foundations of the study of foreign trade activities of enterprises in the food industry. Methods and approaches to the assessment of foreign trade activities of enterprises in the food industry are systematized.

The indicators of the state and dynamics of foreign trade activity of PJSC "Productive association "Odessa canning factory" are analyzed. Factors influencing the foreign trade activity of PJSC "Productive association "Odessa canning factory" are considered. A SWOT analysis of PJSC "Productive association "Odessa canning factory" was conducted. The indicators of efficiency of foreign trade activity of PJSC "Productive association "Odessa canning factory" are analyzed.

The directions of improvement of foreign trade activity of PJSC "Productive association "Odessa canning factory" by optimization of the system of management decisions at the enterprise, and also at the expense of diversification of production and search of new markets are offered. Improvement of foreign trade activity of PJSC "Productive association "Odessa canning factory" at the expense of an innovative component is considered.

Key words: foreign trade activity, food industry, fruit and vegetable canning industry, ABC analysis, export efficiency, competitive profile matrix, optimization of organizational structure of the enterprise, innovations in the food industry.